

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА
АКАДЕМІЯ»**

КАФЕДРА АДМІНІСТРАТИВНОГО І ФІНАНСОВОГО ПРАВА

Л.Р. Біла-Тіунова

ПРОБЛЕМИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Навчально-методичний посібник

Освітньо-наукова програма підготовки здобувачів кваліфікації доктор філософії в галузі права в Національному університеті «Одеська юридична академія» в галузі знань 081 «Право» спеціальності 081 «Право»

Автор:

Біла-Тіунова Любов Романівна – доктор юридичних наук, професор кафедри адміністративного і фінансового права Національного університету «Одеська юридична академія».

Рекомендовано до друку

Навчально-методичною радою Національного університету «Одеська юридична академія» (протокол № 3 від 26 грудня 2019 року).

Рецензенти:

Б.А. Кормич – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри морського та митного права Національного університету «Одеська юридична академія».

О.В. Гаран – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри адміністративного і господарського права Одеський національний університет імені І.І. Мечникова.

Л.Р. Біла-Тіунова Проблеми адміністративного права: *навчально-методичний посібник* (для здобувачів вищої освіти денної форми навчання). 2019. 40 с.

ЗМІСТ

Опис навчальної дисципліни	4
Теми лекційних занять.....	5
Плани практичних занять.....	25
Завдання для самостійної роботи.....	26
Питання для підсумкового контролю	28
Критерії оцінювання знань здобувачів вищої освіти	29
Шкала оцінювання	29
Перелік необхідної літератури	30
<i>Додаток 1. Тестові завдання.....</i>	<i>37</i>

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Предметом вивчення навчальної дисципліни є адміністративне право України як галузь права, що детермінується вивченням теоретико-правових засад суспільних відносин щодо забезпечення основоположних прав і свобод людини в сфері публічного адміністрування; суспільних відносин в сфері надання адміністративних послуг; суспільних відносин в сфері діяльності суб'єктів публічної адміністрації (включаючи внутрішньо-організаційну) та суспільних відносин в сфері притягнення до адміністративної відповідальності.

Мета вивчення навчальної дисципліни «Проблеми адміністративного права» полягає у формуванні серед здобувачів вищої освіти комплексного знання щодо предмету курсу, яке відповідає сучасним тенденціям розвитку публічного адміністрування в Українській державі.

Виходячи із мети вивчення навчальної дисципліни «Проблеми адміністративного права» та відповідно до вимог профілю освітньо-професійної програми, здобувачі вищої освіти повинні **вміти**: вирішувати задачі, надані до теми практичних занять, виконувати завдання із самостійної роботи, досліджувати історію становлення адміністративно-правових норм України та порівнювати їх з адміністративним законодавством іноземних держав; демонструвати високий рівень правової свідомості, правового мислення і правової культури з дотриманням норм професійної етики та антикорупційного законодавства; усвідомлювати сервісне призначення держави, її органів та органів місцевого самоврядування, що спрямоване на служіння інтересам людини і громадянина; оцінювати та аналізувати конкретні правові ситуації та приймати обґрунтовані рішення; демонструвати спеціалізовані концептуальні знання, набуті у процесі навчання та/або освітньої діяльності.

Рівень вищої освіти	Форма навчання	Тип	Курс	Семестр	Обсяг кредитів/год
третій (освітньо-науковий) рівень	денна	ДВВ	2	3	3/90

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Вид навантаження	год
Кількість кредитів/год	3/90
Усього годин аудиторної роботи, у т.ч.:	30

лекційні заняття	16
практичні заняття	14
самостійної роботи	30
Залік	+
Екзамен	-

ТЕМИ ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Сутність публічного адміністрування

- 1 Поняття публічного адміністрування.
2. Якісні та кількісні особливості публічного адміністрування, його співвідношення із близькими правовими категоріями.
- 3 Рівні та режими публічного адміністрування.
- 4 Функції публічного адміністрування.
- 5 Методи публічного адміністрування.
- 6 Система форм публічного адміністрування.

Основний зміст

У науці адміністративного права поширеним є розуміння публічного адміністрування як підзаконної, юридично-владної діяльності публічної адміністрації виконавчо-розпорядчого характеру, спрямовану на реалізацію законів, практичне виконання завдань і функцій держави, за допомогою якої здійснюється організуючий вплив на суспільні відносини у всіх сферах життєдіяльності суспільства. Визначення є придатним і для позначення категорії «державне управління», що свідчить про близьке змістовне навантаження термінів, небезпідставність їхнього ототожнення деякими дослідниками. При такому підході, «адміністрування» стає не лише процесом реалізації, але й вироблення управлінських рішень, набуваючи цілісного завершеного характеру. Варто відрізнити поняття «вироблення управлінських рішень» від «вироблення державної політики». Лише перше охоплюється змістом адміністрування, друге ж потребує чіткого і послідовного відокремлення від нього. Адміністрування – організаційна, виконавчо-розпорядча діяльність компетентного апарату щодо втілення державної політики, натомість вироблення останньої є принципово іншим видом суспільної активності, спрямованим на визначення загальних векторів розвитку країни та здійснюваним особами, котрі займають політичні посади і несуть політичну відповідальність.

Мають місце ще декілька підходів до пізнання адміністрування, які значно розширюють його зміст за межі управління. Перший обумовлений відступом від панування концепції управлінського владарювання, визнанням того, що власне «управління» здійснюється лише в частині суспільних відносин, регульованих нормами адміністративного права, та розширенням

змісту «адміністрування» до всього предмету цієї галузі. Інший підхід подібний із широким трактуванням державного управління та зараховує до публічного адміністрування всі три сфери влади: законодавчу, виконавчу, судову та їх взаємовідносини. Він не може вважатися актуальним для вітчизняної правової системи, де утверджено конституційний принцип поділу влади, кожна із складових якої втілюється у властивій їй формі (публічне адміністрування є переважно формою виконавчої гілки).

Як уявляється, публічне адміністрування має сприйматися в обсязі всіх регульованих адміністративним правом, суспільних відносин, не обмежуючись управлінням, адже теоретичне опрацювання саме неуправлінських сфер (першочергово, сприяючого адміністрування) стало приводом до утвердження поняття «публічне адміністрування». При цьому, його слід доповнити позитивними властивостями, виведеними у межах інших позицій: якісної специфіки, констатованої у межах бачень про ототожнення об'ємної сторони адміністрування та управління; процедурності; професійності та правореалізаційної направленості, на яких наголошується в інструментальних трактуваннях адміністрування.

Режим публічного адміністрування відображає особливості стилю управління, його якісні характеристики, що детермінуються через дотримання принципів публічного адміністрування. Можна виділити наступні режими публічного адміністрування: авторитарний, ліберальний, демократичний, комбіновий.

Авторитарний режим характеризується жорсткою централізацією при прийнятті рішень та, як правило, їх безальтернативністю. Державна влада іде з одного управляючого центру, що складається з одного керівника або вузької групи правлячої еліти, та безвладних державних органів управління, які мають виконувати рішення та вказівки центру. Для авторитарного режиму державно-управлінської діяльності характерна також сукупність засобів і прийомів, таких мотивацій управлінських дій і відносин, які постійно провокують конфлікти між державною владою та громадянами. Мета державно-управлінської діяльності нав'язується суспільству; вона не відображає публічні інтереси громадян.

Демократичний режим характеризується двосторонніми потоками інформації, а також контролем згори донизу та знизу вгору. Контролююча діяльність орієнтована переважно на результат. Демократичний режим публічного адміністрування передбачає комплексне застосування різних методів управління та стимулів: адміністративно-правових, економічних, соціальних, інформаційних, матеріальних і нематеріальних та інших – у рамках єдиного правового поля. Концептуальна ідея демократичного режиму: людина – мета, що визначає засоби її реалізації. Основна мотивація рішень – інтереси, цінності і цілі суспільства, людини.

Демократичний спосіб прийняття та виконання рішень забезпечує інституціоналізацію конфліктів, їх регулювання і вирішення, а відповідно стимулює громадську згоду, а не конфронтацію. Суттєва особливість

демократичного режиму полягає в його орієнтації на реалізацію необхідної різноманітності суспільних процесів, на блокування примусової уніфікації потреб та інтересів людей.

Ліберальний режим іноді називають стилем невтручання або мінімального втручання. Цей режим публічного адміністрування характеризується відсутністю ініціативи, постійним чеканням вказівок керівництва, небажанням приймати на себе відповідальність за рішення та їх наслідки, коли вони не бажані.

Термін «функція» позначає роль та цільове призначення діяльності окремого суб'єкта і застосовується для окреслення особливостей будь-яких соціальних, технічних, біологічних, правових явищ. Поняття функції публічного адміністрування можна визначити як елемент правового статусу суб'єкта публічної адміністрації, що відображає зміст та цільове призначення публічного адміністрування, яке забезпечується методами управлінського впливу та має на меті задоволення публічного інтересу.

Набір функцій публічного адміністрування має самостійний, об'єктивний та універсальний характер, він може змінюватись залежно від стану та структури суспільних відносин, цілей, об'єктів та завдань управлінської діяльності. Це пов'язано зі зміною вектору правових уявлень щодо сутності владно-розпорядчого впливу, якого зазнає керований суб'єкт. Здійснення класифікації функцій публічного адміністрування можливо в залежності від об'єкта управління, кінцевого результату, спрямованості, суб'єкта публічної адміністрації тощо. Практичного значення має поділ функцій публічного адміністрування в залежності сфери їх застосування на загальні, спеціальні, допоміжні (обслуговуючі). Загальні функції властиві публічному адмініструванню незалежно від рівня управлінських структур.

Під формою зазвичай розуміється зовнішній вигляд, контури, обрис предмета, обриси людської фігури або будь-яке зовнішнє вираження якогось змісту. Разом з тим, для глибинного наукового пізнання форми певного, а тим більше соціального, явища, освоєння її властивостей, ролі і навіть різновидів, нагальним є звернення до філософських напрацювань із відповідної проблематики, що викладаються переважно у контексті діалектики категорій змісту та форми.

Залежно від зв'язку зі змістом можна виділити три форми публічного адміністрування: процедурна форма – правове або інколи неправове (хоча здійснюване на підставі визначеної матеріальними юридичними приписами компетенції) впорядкування структури адміністрування: визначення суб'єктів, підстав, послідовності, строків, альтернатив тощо; правова форма закріплення і розвитку адміністрування, що не виключає його фіксування за допомогою інших соціальних регуляторів, які відіграють субсидіарну роль, підпорядковуючись правовій регламентації та базуючись на ній; форма зовнішнього вираження адміністрування (у філософській термінології – «функціонування» змісту).

Форми зовнішнього вираження галузевого адміністрування поділяються за наслідками на:

1) правові, які призводять до юридично значимих наслідків. Часто вони характеризуються як такі, що призводять до конкретного юридичного результату або володіють правовим ефектом, юридичним сенсом у вигляді встановлення і застосування правових норм.

2) неправові (організаційні), які не мають безпосереднього юридичного значення. При виділенні даної групи акцент здійснюється саме на безпосередні наслідки, адже ці форми володіють опосередкованим юридичним значенням, виступаючи основою або прикладним організаційним супроводженням правових форм.

Тема 2. Адміністративний розсуд в діяльності публічної адміністрації

1. Поняття адміністративного розсуду в діяльності публічної адміністрації.
2. Нормативне розуміння розсуду публічної адміністрації.
3. Доктринальне розуміння розсуду публічної адміністрації.
4. Вимоги до застосування розсуду в діяльності публічної адміністрації.

Основний зміст

Розсуд є категорією в адміністративному праві, яка відображає специфіку діяльності суб'єктів публічної адміністрації. Загалом, поняття розсуду визначається як обрання альтернативного варіанту поведінки, який є найбільш прийнятним у визначених суспільних відносинах для визначеного суб'єкта цих відносин. У теорії права виокремлено такі види розсуду:

1) судовий розсуд – спосіб реалізації компетенції суду, що має на меті належне здійснення правосуддя;

2) законодавчий розсуд – спосіб реалізації компетенції Верховної Ради України, що має на меті належне правове забезпечення суспільних відносин;

3) адміністративний розсуд – спосіб реалізації компетенції публічної адміністрації, що має на меті забезпечення належного рівня правозастосовної діяльності.

Ознаками адміністративного розсуду в діяльності публічної адміністрації можна назвати такі:

1) застосування виключно за умови дотримання принципу верховенства права;

2) застосування виключно у разі відсутності єдиного варіанту реалізації компетенції публічної адміністрації стосовно конкретно-визначених суспільних відносин та конкретно визначеного їх складу;

3) застосування виключно суб'єктами публічної адміністрації, яких уповноважено на це законодавством в межах їхніх повноважень, оскільки такі суб'єкти діють під час виконання покладених на них обов'язків і представляють публічні інтереси;

4) застосування здійснюється на основі інтелектуальної, аналітичної, творчої діяльності, оскільки суб'єкт публічної адміністрації здійснює вибір найбільш оптимального варіанту використання інструментів публічного адміністрування для врегулювання конкретно-визначених суспільних відносин з конкретно-визначеним їх складом;

5) застосування здійснюється у відповідності до належної мети публічного адміністрування, без наявності сторонніх намірів, власної вигоди, та впливу інших чинників, що суперечить принципам публічного адміністрування.

Таким чином, адміністративний розсуд в діяльності публічної адміністрації є способом реалізації компетенції публічної адміністрації, який здійснюється виключно за умови дотримання принципу верховенства права та у разі відсутності єдиного варіанту реалізації повноважень суб'єктів публічної адміністрації стосовно конкретно-визначених суспільних відносин та конкретно визначеного їх складу з метою забезпечення належного рівня правозастосовної діяльності.

Відповідно до ч. 2 ст. 19 Конституції України, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Це положення стосується будь-якої діяльності суб'єкта публічної адміністрації, незважаючи на те чи було застосовано адміністративний розсуд.

В законодавстві України є відсутнім визначення поняття адміністративного розсуду. У наказі Міністерства юстиції України «Про затвердження Методології проведення антикорупційної експертизи» від 23 червня 2016 р. було зафіксовано спробу тлумачення поняття «дискреційні повноваження» як сукупності прав та обов'язків органів державної влади та місцевого самоврядування, осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, що надають можливість на власний розсуд визначити повністю або частково вид і зміст управлінського рішення, яке приймається, або можливість вибору на власний розсуд одного з кількох варіантів управлінських рішень, передбачених нормативно-правовим актом, проектом нормативно-правового акту.

До нормативно-правових актів, які формують основу застосування адміністративного розсуду належать:

1) ті, що регулюють функціонування суб'єкта публічної адміністрації (наприклад, Закони України «Про Кабінет Міністрів України», «Про центральні органи виконавчої влади», «Про Національну поліцію», «Про Національний банк України», «Про управління об'єктами державної власності», «Про місцеві державні адміністрації» тощо);

2) ті, що регулюють здійснення адміністративних процедур та ухвалення за їх результатами адміністративних актів у конкретних правовідносинах (наприклад, Закон України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», «Про звернення громадян» тощо);

3) ті, що регулюють правомірність застосування адміністративного розсуду (наприклад, Конституція України, зокрема ст. 55 та ст. 124, якими встановлено правові засади судового контролю за діяльністю суб'єктів публічної адміністрації, Кодекс адміністративного судочинства України, зокрема ч. 2 ст. 2, якою встановлено повноваження адміністративних судів перевіряти рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень на предмет того, чи прийняті (вчинені) вони з дотриманням принципів добросовісності, неупередженості, розсудливості тощо).

На основі аналізу розрізнених доктринальних тлумачень поняття «адміністративного розсуду», яких запропоновано вітчизняними та зарубіжними вченими, можливо виокремити наступні підходи до його визначення:

1) адміністративний розсуд є мірою свободи, правомочністю посадової особи держави, яку виражено в реалізації повноважень у конкретній справі з метою ухвалення оптимального її вирішення (до прихильників такої концепції належать: А.П. Коренев, В.В. Лазарєв, К. Девіс, В.О. Омелян);

2) адміністративний розсуд є специфічним видом діяльності, суть якої полягає у можливості самостійно вирішувати спірне правове питання на основі аналітичної, творчої, інтелектуальної праці відповідно до норм права, виходячи з цілей, які ставить законодавець в рамках конкретних обставин справи, а також засад розумності, сумлінності, справедливості і основ моралі (до прихильників цієї концепції належать: О.А. Папкова, О.М. Семеній, О.С. Лагода);

3) адміністративний розсуд є вибором, який здійснюється в процесі творчої діяльності для ухвалення правомірних рішень і здійснення дій повноважним суб'єктом у рамках його компетенції для виконання поставлених завдань (до прихильників цієї концепції належать: Ю.О. Тихомирова, Ю.Н. Старилов А. Барак та ряд інших).

Кожен із вказаних підходів до визначення поняття «адміністративного розсуду» є вірним, при цьому, відмінність між ними полягає у виборі ознаки, яка є основною при окресленні сутності поняття. Доцільним є використання комплексного підходу до визначення адміністративного розсуду, який поєднає усі вищезазначені ознаки.

Кожного суб'єкта публічної адміністрації наділено відповідною компетенцією, що опосередковує наявність у нього повноважень, яких у визначених випадках має бути застосовано. При цьому, адміністративний розсуд є невід'ємним елементом механізму будь-якої правозастосовної діяльності. Умовами застосування адміністративного розсуду суб'єктом публічної адміністрації є сукупність фактичних та нормативних підстав за наявності яких, може бути застосовано адміністративний розсуд.

Фактичні підстави застосування адміністративного розсуду – це суспільні відносини, які підлягають правовому регулюванню та об'єктивно за своєю природою можуть піддаватися нормативно-організаційному впливу та в наявних соціально-політичних умовах вимагають такого впливу, здійснюваного

за допомогою інструментів публічного адміністрування суб'єктом публічної адміністрації.

Нормативні підстави застосування адміністративного розсуду – це система правових норм, якими закріплено: завдання, мету та принципи діяльності суб'єкта публічної адміністрації, компетенцію суб'єкта публічної адміністрації (включаючи, повноваження та процедуру їх реалізації).

Адміністративний розсуд можливо застосувати лише у тому випадку, коли відсутній чіткий порядок дій суб'єкта публічної адміністрації. При цьому, будь-які альтернативні варіанти здійснення публічного адміністрування цим суб'єктом не можуть виходити за межі правосуб'єктності, якою його наділено законом.

Аналогічний підхід щодо визначення умов застосування адміністративного розсуду суб'єктами публічної адміністрації міститься у Рекомендація Комітету міністрів Ради Європи про здійснення адміністративними органами дискреційних повноважень.

Тема 3. Електронне урядування як засіб впорядкування публічного адміністрування

1. Поняття та сутність електронного урядування, його співвідношення із категорією «публічне адміністрування».
2. Структура та компоненти електронного урядування.
3. Моделі та етапи розвитку електронного урядування в різних країнах.
4. Проблеми та перспективи розвитку електронного урядування в Україні.

Основний зміст

Демократизація публічного управління, у тому числі, введення в електронний уряд електронної демократії, обумовило появу нового терміну – «електронне урядування». Щодо визначення електронного урядування застосовуються різні підходи, кожен з яких розкриває його особливості в залежності від сфери застосування. При цьому найбільш вживаними є такі: технократичні, в яких електронне урядування розглядається як одна з базових технологій інформаційного суспільства разом з такими технологіями, як електронна комерція, електронні освіта, культура, охорона здоров'я, наука, охорона навколишнього середовища тощо, або як один з етапів впровадження ІКТ у державне управління (комп'ютеризація-інформатизація-електронне урядування) як відповідна організаційно-технічна система; теоретичні, в яких електронне урядування розглядається як відповідна ідеологія, концепція, теорія або як одна з сучасних форм державного управління, що конкурує або базується на таких підходах, як новий державний менеджмент, політичні мережі, належне урядування («good governance»), «відкритий уряд», синергетичний та новий інституційний підходи тощо.

Електронне урядування (е-урядування) може бути визначено як: форма організації державного управління, що сприяє підвищенню ефективності,

відкритості та прозорості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування з використанням ІКТ для формування нового типу держави, орієнтованої на задоволення потреб громадян; оптимізація процесу надання адміністративно-соціальних послуг, політичної участі громадян у державній розбудові шляхом зміни внутрішніх і зовнішніх відносин за допомогою технічних засобів, Інтернету та сучасних засобів масової інформації; як система взаємодії органів державної влади з населенням, що будується на широкому застосуванні інформаційних технологій з метою підвищення доступності та якості державних послуг, зменшення строків їх надання, а також зниження адміністративного навантаження на громадян та організації щодо їх отримання; як налагоджена активна взаємодія органів державної влади з громадянами за допомогою сучасних інформаційно-комунікаційних технологій тощо.

Головною складовою електронного урядування є електронний уряд – єдина інфраструктура міжвідомчої автоматизованої інформаційної взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування між собою, з громадянами і суб'єктами господарювання. Вперше термін «електронний уряд» (e-government) було застосовано у 1997р. за ініціативою Національного наукового фонду США для визначення процесу адміністративної реформи на основі ідеології нового державного менеджменту та широкого впровадження ІКТ у державне управління, насамперед, в органах виконавчої влади. подальшому для визначення реформ у публічному адмініструванні, які охоплювали всі органи публічної влади, цей термін було модернізовано в «електронну державу».

Електронна держава (е-держава) – використання ІКТ у державному секторі з метою покращення доступу до інформації, надання публічних послуг, підвищення ефективності адміністративного апарату та заохочення до участі громадян у процесі ухвалення політичних рішень. Охоплює виконавчу гілку влади («електронний уряд»), законодавчу («електронний парламент»), судову («електронне правосуддя»), інститути громадянського суспільства та всю систему взаємовідносин між суб'єктами публічної політики («електронне управління»). Отже, e-government можна визначити як спосіб організації державної влади за допомогою систем локальних інформаційних Інтернет-мереж і сегментів глобальної інформаційної мережі, що забезпечує функціонування певних служб в режимі реального часу і робить максимально простим і доступним щоденне спілкування громадянина з офіційними установами. На практиці це означає організацію управління державою і взаємодію з фізичними, юридичними особами шляхом максимального використання в органах публічної адміністрації сучасних інформаційних технологій.

E-government є частиною більш глобального явища – e-governance. Стратегічною метою e-governance є підтримка і спрощення управлінського процесу для всіх сторін: уряду, громадян та бізнесу за допомогою ІКТ. В е-

governance електронні засоби підтримують і стимулюють належне та ефективне управління (good governance).

У структурі e-government можна виокремити три компоненти: технічну сторону (інтернет, стільниковий зв'язок, супутниковий зв'язок, географічні інформаційні системи); внутрішню урядову інфраструктуру, аналог корпоративної мережі; зовнішню інформаційну інфраструктуру, яка взаємодіє з громадянами та юридичними особами.

Концепція e-governance побудована на п'яти компонентах: уряд – громадянин – Government to citizen (G2C); споживач – громадянин (Consumer to government C2G); уряд – уряд (Government to government G2G); уряд – бізнес (Government to business G2B); уряд – суспільні організації (Government to nongovernmental organization G2N).

Досвід побудови електронного урядування в різних країнах світу прийнято розглядати в контексті трьох основних моделей, що набули практичного втілення в Америці, Європі та Азії: англо-американської (США, Канада, Велика Британія); континентально-європейської (більшість країн Європи), та азійської (Сінгапур, Південна Корея, Японія).

У англо-американській моделі основний акцент зроблено на створення інформаційних супермагістралей, що дають змогу забезпечити універсальне обслуговування громадян та забезпечити їх інформацією відносно питань публічного управління. Чітко прослідковується тенденція переходу від бюрократичної моделі взаємовідносин влади та громадян до «сервісної влади», в якій система електронного урядування слугує громадянам, надає публічні послуги та підзвітна їм. У цілому діяльність американської адміністрації провадиться під лозунгом більшої відкритості, прозорості та відповідальності перед громадянами.

Континентально-європейська модель характеризується наступними ознаками: наявністю наддержавних структур (Європарламент, Єврокомісія, Європейський суд), рекомендації яких є обов'язковими для всіх країн ЄС; високим ступенем інтеграції європейських країн та народів; чітким законодавством, що регламентує інформаційні відносини в європейському інформаційному просторі. Управління та діяльність органів влади та наднаціональних структур в цій моделі спрямовані, насамперед, на потреби громадян – користувачів інформаційних систем та мереж (доступ до публічної інформації, оперативне отримання якісних публічних послуг, участь у формуванні державної політики). Цей тип управління дає можливість споживачеві (фізичній чи юридичній особі) отримувати урядову інформацію в режимі реального часу та успішно здійснювати свою діяльність, використовуючи систему електронного голосування чи сервісні послуги уряду.

Азійська модель електронного урядування враховує особливості специфічного стилю управління, тип корпоративної культури та багаторівневу систему публічного управління, що базується на суворій ієрархії. У цій моделі основні зусилля спрямовано на впровадження сучасних ІКТ у сферу освіти та культури, а також широким доступом населення до інформаційних ресурсів.

Існують й інші підходи до визначення моделей електронного урядування. Найбільш поширений та простий (класичний) з них описує зв'язки між основними суб'єктами електронного урядування та включає такі складові як:

G2G («уряд-уряд») («government to government») – сектор електронної взаємодії між органами влади. Включає організацію роботи електронного документообігу та обмін даними між владними електронними реєстрами на основі принципу уніфікації, взаємозамінності та сумісності (т. зв. принципи інтероперабельності).

G2B («уряд-бізнес») («government to business») – сектор електронної взаємодії між органами публічної влади та суб'єктами господарювання з метою підтримки та розвитку бізнесу за допомогою ІКТ через надання адміністративних та інших послуг, участі бізнесу у реалізації державної політики та програм.

G2C («уряд-громадяни») («government to citizens») – сектор електронної взаємодії між органами публічної влади та громадянами з метою надання громадянам якісних та своєчасних публічних послуг, участі громадян у формуванні державної політики та виборчому процесі, оцінюванні та контролі діяльності органів публічної влади та ін. Розвиток сектору G2C дає можливість перейти на якісно новий рівень спілкування держави та громадян – доступ до електронних адміністративних послуг в режимі 24/7/365 (24 години на добу, 7 діб на тиждень, 365 діб на рік), що суттєво поліпшує обслуговування останніх із задоволення потреб у публічних послугах. Ця класична модель електронного урядування в деяких країнах доповнюється іншими суб'єктами електронного урядування та відповідними зв'язками влади з ними.

В інших країнах виокремлюють модель G2I «уряд-міжнародні організації та інші держави» («government to international organizations»), що підкреслює важливість та особливості взаємодії органів публічної влади з цими суб'єктами в електронному урядуванні.

Зусилля України щодо розвитку електронного уряду та підвищення рівня використання комп'ютерних технологій у різних сферах у країні розпочалися в 90-х роках, коли було ухвалено ряд важливих нормативних документів для розвитку сфери е-урядування. У травні 2003 р. розпорядженням Кабінету Міністрів України було затверджено Концепцію формування системи національних електронних інформаційних ресурсів. Законом України «Про електронні документи та електронний документообіг» встановлено основні організаційно-правові засади електронного документообігу та використання електронних документів. Протягом 2006р. тривала робота над проектом Закону України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки».

Далі, основні стратегічні цілі розвитку інформаційного суспільства в Україні було визначено Законом України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки». Зокрема, це стосується використання ІКТ для вдосконалення державного управління, відносин між державою і громадянами, становлення електронних форм

взаємодії між органами державної влади та органами місцевого самоврядування і фізичними та юридичними особами. Як наслідок, 13 грудня 2010 р. розпорядженням Кабінету Міністрів схвалено Концепцію розвитку електронного урядування в Україні. Цим актом у практику вітчизняної юриспруденції було введено визначення «електронне урядування». Крім того, зазначалося, що головною складовою електронного урядування є електронний уряд, який розглядається як «єдина інфраструктура міжвідомчої автоматизованої інформаційної взаємодії органів державної влади та органів місцевого самоврядування між собою, з громадянами і суб'єктами господарювання».

Наприкінці 2014 року відновила свою діяльність урядова активність щодо міжнародної ініціативи «Партнерство «Відкритий уряд», яка на цей час охоплює 65 країн. 26 листопада 2014 року розпорядженням КМУ № 1176-р було затверджено План дій із впровадження ініціативи на 2014-2015 роки.

Проблеми, пов'язані із впровадженням технологій електронного урядування у діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування, мають міжвідомчий, міжрегіональний характер і не можуть бути розв'язані окремими органами виконавчої влади. Внаслідок ситуації, що склалася в інформаційній сфері, неможливо підвищити рівень надання адміністративних послуг громадянам і суб'єктам господарювання із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій та підвищити ефективність використання бюджетних коштів, що спрямовуються на створення та розвиток державних інформаційних систем. Станом на теперішній час, на порядку денному стоїть питання розробки проекту нової редакції Концепції розвитку електронного урядування в Україні до 2020 р. та внесення змін до Закону України «Про Національну програму інформатизації», в яких передбачається конкретизація та деталізація змісту кожного з етапів подальшого розвитку електронного урядування з урахуванням світових тенденцій і ресурсних можливостей держави щодо їх забезпечення.

Тема 4. Контроль публічної адміністрації і контроль за публічною адміністрацією як засоби забезпечення законності та дисципліни

1. Контроль як функція публічного адміністрування: поняття, ознаки.
2. Основні принципи контрольної діяльності публічної адміністрації.
3. Види публічного контролю.
4. Адміністративна процедура контролю.
5. Громадський контроль за діяльністю публічної адміністрації.

Основний зміст

Контроль як функція публічного адміністрування дозволяє своєчасно виявити та ліквідувати фактори, що заважають ефективному здійсненню публічного адміністрування, унеможливаючи забезпечення належного рівня правозастосовної діяльності. Будь-який вид діяльності, що здійснюється суб'єктом публічного адміністрування неможливий без застосування контролю.

До ознак контролю як функції публічного адміністрування можна віднести наступні:

- 1) державно-владний характер, що забезпечується здійсненням контролю від імені та в інтересах держави на підставі застосування державно-владних повноважень, якими наділені суб'єкти публічної адміністрації законом;
- 2) законність, що виражено у нормативному закріпленні правомочності суб'єктів публічної адміністрації здійснювати діяльність, змістом якої є контроль;
- 3) об'єктивність, що має вияв у незалежності та неупередженості суб'єктів публічної адміністрації при здійсненні діяльності, яка спрямована на досягнення контролю;
- 4) всесторонність, яка забезпечується оцінкою за діяльністю контрольованого суб'єкта із позиції законності, доцільності, ефективності;
- 5) забезпечення можливістю втручання контролюючого суб'єкта у діяльність контрольованого тощо.

Метою контролю є виявлення помилок у процесі управління, їх своєчасне виправлення і недопущення повторення, а також забезпечення відповідності між поставленими цілями та фактичними діями учасників адміністративного права.

Контроль як функція публічного адміністрування є елементом правового статусу суб'єктів публічної адміністрації, що відображає можливість отримання достовірної й об'єктивної інформації про фактичний стан дотримання законності та дисципліни в підконтрольній сфері суспільних відносин, яка забезпечується методами управлінського впливу та має на меті задоволення публічного інтересу.

Принципами контрольної діяльності публічної адміністрації є основні ідеї, положення, вимоги, що характеризують зміст суспільних відносин, які складаються в сфері своєчасного виявлення та усунення факторів, що заважають ефективному здійсненню публічного адміністрування та/або унеможлиблюють забезпечення належного рівня правозастосовної діяльності. Принципи контрольної діяльності публічної адміністрації не є сталою системою, вони розвиваються одночасно з розвитком публічного адміністрування. Принципи контрольної діяльності публічної адміністрації детерміновані спрямованістю контролю та його специфікою.

В залежності від сфери суспільних відносин, у якій здійснюється контрольна діяльність суб'єктами публічної адміністрації можна виокремити загальні та спеціальні принципи контролю. Загальними принципами є ті принципи, що характерні для контролю як соціально-правового явища незалежно від виду публічного адміністрування. До загальних принципів контрольної діяльності публічної адміністрації відносяться наступні:

- принцип верховенства права;
- принцип об'єктивності;
- принцип доцільності;
- принцип своєчасності;

принцип ефективності.

В залежності від обраного критерію для класифікації можна виокремити різні види публічного контролю. Загалом, публічний контроль може бути класифіковано в залежності від: суб'єкта контролю, об'єкта контролю, характеру зв'язків між контролюючим суб'єктом та підконтрольним, специфіки суспільних відносин щодо яких здійснюється контроль, тривалості контролю, стадії діяльності, що підлягає контролю тощо.

В залежності від суб'єкта здійснення, можна виокремити наступні види публічного контролю:

- 1) державний контроль;
- 2) муніципальний контроль;
- 3) президентський контроль;
- 4) громадянський контроль.

В свою чергу, державний контроль на основі суб'єктного критерію може бути класифіковано на: законодавчий, урядовий та судовий контроль.

В залежності від об'єкта контролю, можна виокремити наступні види публічного контролю:

- 1) контроль за дотриманням прав і свобод людини та громадянина;
- 2) контроль за реалізацією прав і свобод людини та громадянина;
- 3) контроль за притягненням до відповідальності за порушення прав і свобод людини та громадянина;
- 4) контроль за наданням публічних послуг;
- 5) контроль за здійсненням публічного адміністрування об'єктами державної та комунальної власності.

В залежності від характеру зв'язків між контролюючим суб'єктом та підконтрольним, можна виокремити наступні види публічного контролю:

- 1) зовнішній контроль, який здійснюється організаційно незалежним суб'єктом публічної влади щодо прямо не непідпорядкованого йому суб'єкта;
- 2) внутрішній контроль, який здійснюється в межах організаційної підпорядкованості суб'єктів, що здійснюють контроль і суб'єктів щодо яких здійснюється контроль.

В залежності від тривалості контролю, можна виокремити наступні види публічного контролю: постійний контроль; тимчасовий контроль; періодичний контроль; разовий контроль.

В залежності від стадії діяльності, що підлягає контролю можна виокремити наступні види публічного контролю: попередній контроль; поточний контроль; наступний контроль.

Будь-який вид публічного контролю одночасно можна класифікувати в залежності від різних критеріїв градації.

Адміністративна процедура контролю є регламентована нормами адміністративного права послідовність дій у сфері публічного адміністрування, яку спрямовано на забезпечення належного рівня правозастовчої діяльності та досягнення публічного інтересу. Адміністративна процедура контролю є формалізованою, неюрисдикційною, втручальною процедурою.

Метою адміністративної процедури контролю є попередження, запобігання і припинення порушень встановленого порядку публічного адміністрування, забезпечення прав і свобод суб'єктів суспільних відносин та досягнення публічного інтересу.

Адміністративна процедура контролю має певну структуру – внутрішню будову – систему різноманітних стадій, розмежованих цілями, завданнями та предметом здійснюваних публічною адміністрацією управлінських дій. Процедура проходить декілька фаз розвитку, які послідовно змінюють одна одну: процедурні дії – етапи – стадії – процедура. У більшості стадій можна виокремити наявність певних безпосередніх цілей та завдань, суб'єктів процедури, момент початку та закінчення кожної стадії, процедурні документи, що супроводжують окрему стадію процедури тощо.

Адміністративна процедура контролю включає такі стадії:

1) підготовча, у межах якої визначається об'єкт, предмет та засіб контролю; здійснюється підбір (призначення) осіб, які будуть здійснювати контроль та планування контрольної діяльності;

2) основна, у межах якої здійснюються дії щодо збору, обробки інформації, яка має бути піддана аналізу з позицій порівняння належного стану з існуючим станом об'єкта контролю;

3) підсумкову, у межах якої приймається рішення на основі результатів контролю. Наслідки контролю мають бути доведені до адресата (в визначених законом випадках результати мають бути доведені до відома громадськості, правоохоронних органів, інших осіб, що зацікавлені у результатах контролю).

Громадський контроль є різновидом публічного контролю, який здійснюється інститутами громадянського суспільства. Громадянське суспільство існує за умови активної участі громадян в управлінні суспільними та державними справами. В Українській державі, таку правомочність передбачено ст. 38 Конституції України. Вказана норма є принципом, а також, проміжною метою публічного адміністрування.

Громадський контроль за діяльністю публічної адміністрації є діяльністю громадськості (окремих приватних осіб та (або) громадських об'єднань), яка має на меті перевірку або спостереження у сфері публічного адміністрування. До ознак громадського контролю за діяльністю публічної адміністрації належать:

1) суб'єктом здійснення громадського контролю є громадяни та громадські об'єднання, які є організаційно та функціонально незалежні від об'єктів контролю;

2) об'єктом здійснення громадського контролю є сфера публічного адміністрування;

3) метою громадського контролю є забезпечення публічного інтересу;

4) громадський контроль здійснюється виключно у формах, яких передбачено законом;

5) забезпечується морально-правовими заходами впливу;

б) результати громадського контролю можуть бути підставою для здійснення інших видів публічного контролю, що забезпечуються державним примусом.

Тема 5. Сутність поліцейських заходів

1. Поняття й ознаки поліцейських заходів. Співвідношення категорій «поліцейські заходи» та «адміністративний примус».
2. Загальні вимоги до поліцейських заходів.
3. Види поліцейських заходів.

Основний зміст

Нормативно закріплена категорія «поліцейська послуга» містить низку доктринальних і методологічних суперечностей, пов'язаних з відсутністю належної кореляції з родовим поняттям «публічна послуга», а також штучним звуженням сфери сервісної діяльності Національної поліції: по-перше, ст. 2 Закону України «Про Національну поліцію» ставить під сумнів такі аксіоматичні ознаки публічних послуг, як: ініціювання надання послуги споживачем; наявність кінцевого результату надання послуги у вигляді індивідуального акта типової форми; спрямованість на задоволення персоніфікованого інтересу у вигляді корисного результату; по-друге, завдання Національної поліції не охоплює усіх його функцій та повноважень як органу публічної адміністрації.

Уникнення зазначених суперечностей на теоретичному рівні є можливим через виокремлення широкого та вузького підходів щодо розуміння поліцейських послуг. Широкий підхід формується, виходячи із суб'єкта надання послуги, тобто будь-яка діяльність Національної поліції є поліцейською послугою. У вузькому розумінні поліцейські послуги – це безперервна професійна діяльність уповноважених підрозділів та/або службових осіб Національної поліції, спрямована на задоволення публічного інтересу щодо забезпечення громадської безпеки і правопорядку, охорони прав і свобод людини, інтересів суспільства і держави, а також протидію злочинності. Розуміння поліцейських послуг, що впливає із норм Закону України «Про Національну поліцію», повністю не узгоджується із жодним зі сформульованих теоретичних підходів, тому усунення виявлених суперечностей є можливим шляхом заміни нормативного терміна «поліцейські послуги» на термінологічне словосполучення «послуги, що надаються Національною поліцією».

Послуги, що надаються Національною поліцією, являють собою складну систему, сформовану на функціональному спрямуванні поліцейської діяльності, яка охоплює такі групи послуг: 1) професійні правоохоронні (поліцейські у вузькому розумінні); 2) адміністративні; 3) інформаційні; 4) соціальні. Класифікація послуг, що надаються Національною поліцією, є можливою за різними критеріями, серед яких особливого значення у контексті предмета дослідження набули такі: 1) адресат: а) персоніфіковані; б) не персоніфіковані;

2) спеціалізація суб'єкта надання: а) виключні (безальтернативні); б) універсальні; 3) спрямованість на реалізацію завдань: а) основні; б) додаткові; в) супутні; 4) підстава ініціювання: а) індивідуальне зобов'язання; б) позитивне зобов'язання. Кожна із наведених класифікаційних груп може бути виокремленню з певною долею умовності, але забезпечує більш глибоке сприйняття особливостей адміністративно-правового регулювання окремих напрямків поліцейської діяльності сервісного типу.

Тема 6. Позасудовий захист публічних прав, свобод та законних інтересів приватних інтересів

1. Поняття та предмет адміністративного оскарження.
2. Принципи адміністративного оскарження.
3. Характеристика процедури адміністративного оскарження.

Основний зміст

Поняття адміністративного оскарження можна охарактеризувати як оскарження рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень безпосередньо до них самих або до адміністративних органів, які є вищими в системі ієрархічного підпорядкування, чи до спеціально створених апеляційних підрозділів. Зміст інституту адміністративного оскарження характеризується наявністю правовідносин між приватною особою та органом публічної влади, що виникають у зв'язку з реалізацією управлінських функцій органами, наділеними владним и повноваженнями. Предметом та підставою оскарження є рішення, дії чи бездіяльність органів публічної влади.

Предметом адміністративного оскарження є рішення, процедурні рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів надання адміністративних послуг у сфері правоохоронної діяльності (або їх посадових осіб чи адміністраторів), що здійснювалися чи ухвалювалися під час надання відповідної адміністративної послуги та які, на думку зацікавленої фізичної чи юридичної особи (осіб), призвели до порушення її прав і свобод чи законних інтересів.

У загальному розумінні суб'єкт розгляду адміністративної скарги – це будь-який суб'єкт публічної адміністрації, якому у ієрархічній системі органів державної влади, органів місцевого самоврядування належить вищестояще або керівне становище щодо тих суб'єктів, дії, рішення чи бездіяльність яких є предметом адміністративного оскарження.

Основні ідеї, положення, що характеризують зміст адміністративного оскарження зафіксовано у його принципах, що відображають ідейний зв'язок між процесуальними діями, що зобов'язані вчинити суб'єкти процесу та його завданнями, зміст яких відображено у адміністративно-процесуальних нормах. До загальних принципів адміністративного оскарження належать: принцип верховенства права, законності, рівності учасників адміністративного провадження перед законом та інші. До спеціальних принципів адміністративного оскарження належать: принципи ефективності, використання повноважень з належною метою,

пропорційності, безсторонності (неупередженості) адміністративного органу, добросовісності, розсудливості, презумпції правомірності дій і вимог особи).

Процедура адміністративного оскарження визначена Законом України «Про звернення громадян». Відповідно, скарга на дії чи рішення органу державної влади, органу місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, об'єднання громадян, засобів масової інформації, посадової особи подається в порядку підлеглості вищому органу або посадовій особі, що не позбавляє громадянина права звернутися до суду відповідно до чинного законодавства, а в разі відсутності такого органу чи незгоди громадянина з прийнятим за скаргою рішенням – безпосередньо до суду.

Усні скарги заявників безпосередньо розглядаються, а порушені в них питання за можливістю вирішуються посадовими особами відповідного суб'єкта розгляду справи за скаргою під час особистого прийому громадян, який проводиться згідно із затвердженим графіком. Особистий прийом громадян здійснюється в усіх органах державної влади, а також за місцем роботи та проживання населення тими керівниками й посадовими особами зазначених органів, які мають право ухвалювати рішення з питань, що входять до їх компетенції.

Первинний розгляд скарг здійснюється керівниками суб'єктів розгляду справи за скаргою або їх заступниками згідно з їх повноваженнями. За результатами цього розгляду, не пізніше робочого дня, наступного після дня надходження скарги, призначається відповідальний виконавець для її розгляду по суті. За кожною поданою скаргою має проводитися перевірка викладених фактів відповідним органом державної влади, до якого звернувся заявник. Для розгляду скарг юридичних і фізичних осіб та урегулювання конфліктів відповідними органами державної влади можуть утворюватися комісії з вирішення скарг. Для цього затверджуються положення та персональний склад цих комісій, а також порядок вирішення ними суперечок і розгляду скарг відповідно до законодавства України. Таку комісію очолює керівник суб'єкта розгляду справи за скаргою, який підписує відповідне рішення цього колегіального органу.

Тема 7. Оптимізація системи органів виконавчої влади в контексті децентралізації публічної влади

1. Система органів виконавчої влади: загальні поняття.
2. Основні напрями оптимізації системи органів виконавчої влади в контексті децентралізації публічної влади.

Основний зміст

Серед органів державної влади важливе місце посідають органи виконавчої влади, що здійснюють функції публічного адміністрування економічним, соціально-культурним, адміністративно-політичним блоком. Кожен з цих органів діє від імені та за дорученням держави, має певний правовий статус, виступає носієм відповідних повноважень юридично-владного

характеру, реалізація яких забезпечує йому досягнення мети виконавчо-розпорядчої діяльності

Орган державної виконавчої влади – носій державної виконавчої влади, що реалізує свою компетенцію в закріпленій сфері публічного адміністрування, і має юридичний (нормативне зафіксований) статус органу державної виконавчої влади. Систему державних органів виконавчої влади складають: Кабінет Міністрів України – вищий орган у системі органів державної виконавчої влади; міністерства, інспекції, агентства, служби, центральні органи зі спеціальним статусом – центральні органи виконавчої влади; місцеві державні адміністрації та територіальні органи центральних органів виконавчої влади – місцеві органи державної виконавчої влади.

Органи виконавчої влади можна класифікувати на різні види в залежності від критерію класифікації, а саме:

1) від обсягу і характеру компетенції: загальної компетенції (наприклад, Кабінет Міністрів України, місцеві державні адміністрації), спеціальної компетенції (наприклад, Міністерство освіти і науки тощо);

2) від порядку вирішення питань: єдиноначальні (наприклад, міністерства, комітети) та колегіальні (наприклад, Кабінет Міністрів України);

3) від предмета спрямованості компетенції: органи управління економічною сферою; органи управління соціально-культурною сферою; органи управління адміністративно-політичною сферою;

4) від обсягу повноважень по території: центральні (наприклад, міністерства, комітети) та місцеві (наприклад, місцеві державні адміністрації);

5) від характеру повноважень: міністерства; агентства, інспекції, державні служби, центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом.

За своїм статусом Кабінет Міністрів України є вищим органом у системі органів виконавчої влади і, як Уряд, очолює цю систему. Він здійснює виконавчу владу як безпосередньо, так і через центральні та місцеві органи виконавчої влади, спрямовуючи, координуючи та контролюючи діяльність цих органів.

До складу Кабінету Міністрів України входять Прем'єр-міністр, Перший віце-прем'єр-міністр, віце-прем'єр-міністри та міністри України. Прем'єр-міністр України є главою Кабінету Міністрів України, який керує роботою Кабінету Міністрів і спрямовує її на виконання програми діяльності Кабінету Міністрів, схваленої Верховною Радою.

Члени Кабінету Міністрів України, крім Прем'єр-міністра України, Міністра оборони України і Міністра закордонних справ України, призначаються на посаду Верховною Радою України за поданням Прем'єр-міністра України. Міністр оборони України і Міністр закордонних справ України призначаються на посаду Верховною Радою України за поданням Президента України.

Посадовий склад (кількість та перелік посад) новосформованого Кабінету Міністрів України визначається Верховною Радою України за поданням Прем'єр-міністра України.

Новоутворений Кабінет Міністрів у строк до одного місяця з дня формування Кабінету Міністрів України подає Верховній Раді України для ухвалення програму своєї діяльності на весь термін повноважень. До програми додається схема структури Кабінету Міністрів України з інформацією про його персональний склад. Програма вважається схваленою, якщо за неї проголосувала більшість від конституційного складу Верховної Ради України.

Кабінет Міністрів утворюється на строк повноважень Верховної Ради України. Однак кожного члена Кабінету Міністрів може бути звільнено Верховною Радою України з посади у будь-який момент. Разом із тим, кожен член Кабінету Міністрів має право з політичних чи особистих мотивів заявити Верховній Раді України про свою відставку.

Систему центральних органів виконавчої влади визначають Конституція України та Закон України «Про центральні органи виконавчої влади» від 17 березня 2011 р. Згідно з цим законом до системи центральних органів виконавчої влади входять міністерства та інші центральні органи виконавчої влади. На сьогоднішній день, окрім міністерств, до центральних органів виконавчої влади можна віднести служби, агентства, інспекції, центральні органи виконавчої влади зі спеціальним статусом, інші центральні органи виконавчої влади (Національна поліція України, Пенсійний фонд України, Український інститут національної пам'яті)

Міністерство є центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику в одній чи декількох визначених Кабінетом Міністрів України сферах, проведення якої покладено на Кабінет Міністрів України Конституцією та законами України.

Служба – це ЦОВВ, більшість функцій якого становлять функції з надання адміністративних послуг фізичним і юридичним особам. До цього виду ЦОВВ належать, наприклад, Державна авіаційна служба України, Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру, Державна служба України з безпеки на транспорті, Державна служба України з лікарських засобів та контролю за наркотиками, Державна служба України з питань праці тощо.

Агентство – це ЦОВВ, більшість функцій якого становлять функції з управління об'єктами державної власності, що належать до сфери його управління. Це, наприклад, Державне агентство автомобільних доріг України, Державне агентство водних ресурсів України, Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України, Державне агентство з питань електронного урядування України, Державне агентство лісових ресурсів України, Державне агентство резерву України та ін.

Інспекція – це ЦОВВ, більшість функцій якого становлять контрольно-наглядові функції за дотриманням актів законодавства державними органами, органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами, юридичними та фізичними особами. Це, наприклад, Державна архітектурно-будівельна

інспекція України, Державна інспекція енергетичного нагляду України, Державна екологічна інспекція України тощо.

Центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом – це орган, який має визначені Конституцією та законодавством України особливі завдання та повноваження. Стосовно даного органу може встановлюватися спеціальний порядок утворення, реорганізації, ліквідації, підконтрольності, підзвітності а також призначення і звільнення керівників та вирішення інших питань. Даний орган очолює його голова. До таких органів відносяться, зокрема: Антимонопольний комітет України, Державний комітет телебачення і радіомовлення України, Адміністрація Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Національне агентство України з питань державної служби, Національне агентство України з питань запобігання корупції, Фонд державного майна України.

До системи місцевих органів виконавчої влади належать: обласні, районні, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації; місцеві (територіальні) органи міністерств та інших ЦОВВ, серед яких виокремлюють органи двох типів: органи, що підпорядковані ЦОВВ; органи, що підпорядковані головам відповідних місцевих державних адміністрацій.

Виконавчу владу в областях і районах, містах Києві та Севастополі здійснюють, по-перше, обласні і районні, Київська та Севастопольська міські місцеві державні адміністрації. Ці органи є єдиноначальними органами виконавчої влади, владні повноваження яких реалізуються одноособово їхніми керівниками – головами місцевих державних адміністрацій. Вони наділені правом представляти інтереси держави й видавати від її імені розпорядження, чинні на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці. Місцеві державні адміністрації діють за принципом субординації, відповідальності перед Президентом і Урядом, підзвітності та підконтрольності органам виконавчої влади вищого рівня, а також районними і обласними радами у межах, передбачених Законами України «Про місцеві державні адміністрації» і «Про місцеве самоврядування в Україні».

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Сутність публічного адміністрування

1. Поняття публічного адміністрування.
2. Якісні та кількісні особливості публічного адміністрування, його співвідношення із близькими правовими категоріями.
3. Рівні та режими публічного адміністрування.
4. Функції публічного адміністрування.
5. Методи публічного адміністрування.
6. Система форм публічного адміністрування.

Література: 1, 2, 5, 6, 7, 12, 21, 23, 34, 46 ...

Тема 2. Адміністративний розсуд в діяльності публічної адміністрації

1. Поняття адміністративного розсуду в діяльності публічної адміністрації.
2. Нормативне розуміння розсуду публічної адміністрації.
3. Доктринальне розуміння розсуду публічної адміністрації.
4. Вимоги до застосування розсуду в діяльності публічної адміністрації.

Література: 1, 2, 5, 6, 7, 12, 21, 23, 34, 46 ...

Тема 3. Електронне урядування як засіб впорядкування публічного адміністрування

1. Поняття та сутність електронного урядування, його співвідношення із категорією «публічне адміністрування».
2. Структура та компоненти електронного урядування.
3. Моделі та етапи розвитку електронного урядування в різних країнах.
4. Проблеми та перспективи розвитку електронного урядування в Україні.

Література: 1, 2, 5, 6, 7, 12, 21, 23, 34, 46 ...

Тема 4. Контроль публічної адміністрації і контроль за публічною адміністрацією як засоби забезпечення законності та дисципліни

1. Контроль як функція публічного адміністрування: поняття, ознаки.
2. Основні принципи контрольної діяльності публічної адміністрації.
3. Види публічного контролю.
4. Адміністративна процедура контролю.
5. Громадський контроль за діяльністю публічної адміністрації.

Література: 1, 2, 5, 6, 7, 12, 21, 23, 34, 46 ...

Тема 5. Сутність поліцейських заходів

1. Поняття й ознаки поліцейських заходів. Співвідношення категорій «поліцейські заходи» та «адміністративний примус».
2. Загальні вимоги до поліцейських заходів.
3. Види поліцейських заходів.

Література: 1, 2, 5, 6, 7, 12, 21, 23, 34, 46 ...

Тема 6. Позасудовий захист публічних прав, свобод та законних інтересів приватних інтересів

1. Поняття та предмет адміністративного оскарження.
2. Принципи адміністративного оскарження.
3. Характеристика процедури адміністративного оскарження.

Література: 1, 2, 5, 6, 7, 12, 21, 23, 34, 46 ...

Тема 7. Оптимізація системи органів виконавчої влади в контексті децентралізації публічної влади

1. Система органів виконавчої влади: загальні поняття.
2. Основні напрями оптимізації системи органів виконавчої влади в контексті децентралізації публічної влади.

Література: 1, 2, 5, 6, 7, 12, 21, 23, 34, 46 ...

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

До Теми 1. Сутність публічного адміністрування

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Опишіть історію становлення та новітніх тенденцій розвитку теорії публічного адміністрування.

2. Визначте напрямки трансформації практики владно-впорядковуючого впливу держави, обумовлені кількісними та якісними особливостями «публічного».
3. Розмежуйте зміст публічного та державного інтересу, державного управління та публічного адміністрування, примусового методу владного впливу та обов'язкової міри поведінки.

До Теми 2. Адміністративний розсуд в діяльності публічної адміністрації

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Назвіть вимоги до застосування розсуду в діяльності публічної адміністрації.
2. Приведіть приклад оціночного поняття, яке застосовується в адміністративному праві.

До Теми 3. Електронне урядування як засіб впорядкування публічного адміністрування

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Розкрити сутність клієнтоорієнтованості електронного урядування (принципи «єдиного вікна», «єдиного офісу», «єдиного контакту»).
2. З'ясуйте, як відрізняється теоретичне розуміння принципу «єдиного вікна» та його трактування в Програмі м. Одеси на 2015—2017 рр. «Електронне відкрите місто». Чому «єдине вікно» за Програмою забезпечує втілення в мережі Інтернет двох організаційних принципів: «єдиного вікна» та «єдиного офісу».

До Теми 4. Контроль публічної адміністрації і контроль за публічною адміністрацією як засоби забезпечення законності та дисципліни

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Визначте основні принципи контрольної діяльності публічної адміністрації.
2. Опишіть способи громадський контроль за діяльністю публічної адміністрації.
3. Назвіть особливості процедури адміністративного контролю.

До Теми 5. Сутність поліцейських заходів

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Визначте один закон та один підзаконний акт, яких не існує, але прийняття яких є необхідним для належного правового забезпечення адміністративних послуг.

До Теми 6. Позасудовий захист публічних прав, свобод та законних інтересів приватних інтересів

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Наведіть приклад адміністративного оскарження дій державного службовця.
2. Опишіть предмет адміністративного оскарження.

До Теми 7. Оптимізація системи органів виконавчої влади в контексті децентралізації публічної влади

Завдання для поточного контролю знань і вмінь здобувачів вищої освіти:

1. Наведіть приклад повноважень Кабінету Міністрів України.
2. Визначте відмінності адміністративно-правового статусу центральних органів виконавчої влади від адміністративно-правового статусу місцевих державних адміністрацій

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ І ВМІНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

1. Поняття публічного адміністрування.
2. Якісні та кількісні особливості публічного адміністрування, його співвідношення із близькими правовими категоріями.
3. Рівні та режими публічного адміністрування.
4. Функції публічного адміністрування.
5. Методи публічного адміністрування.
6. Система форм публічного адміністрування.
7. Поняття публічної адміністрації.
8. Система та види суб'єктів публічної адміністрації.
9. Поняття та зміст адміністративно-правового статусу суб'єктів публічної адміністрації.
10. Поняття, ознаки та види органів виконавчої влади.
11. Адміністративно-правовий статус Президента України.
12. Адміністративно-правовий статус органів місцевого самоврядування.
13. Військово-цивільні адміністрації як суб'єкти публічної адміністрації.
14. Адміністративно-правовий статус інших суб'єктів публічної адміністрації.
15. Система органів виконавчої влади: загальні поняття.

16. Основні напрями оптимізації системи органів виконавчої влади в контексті децентралізації публічної влади.
17. Поняття адміністративного розсуду в діяльності публічної адміністрації.
18. Нормативне та доктринальне розуміння адміністративного розсуду.
19. Поняття, ознаки та види публічної служби.
20. Поняття публічного службовця. Обмеження та заборони, передбачені для публічних службовців.
21. Державна служба як вид публічної служби.
22. Поняття та види державних службовців.
23. Право на державну службу. Права та обов'язки державних службовців.
24. Управління державною службою.
25. Проходження державної служби.
26. Поняття, ознаки та види публічних послуг.
27. Поняття та ознаки поліцейських послуг.
28. Процедура надання поліцейських послуг.
29. Контроль як функція публічного адміністрування: поняття, ознаки.
30. Основні принципи контрольної діяльності публічної адміністрації.
31. Види публічного контролю.
32. Адміністративна процедура контролю.
33. Громадський контроль за діяльністю публічної адміністрації.
34. Поняття та предмет адміністративного оскарження.
35. Принципи адміністративного оскарження.
36. Характеристика процедури адміністративного оскарження.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Оцінка «5» (відмінно) – здобувач вищої освіти вільно орієнтується в теоретичному матеріалі та без помилок застосовує теоретичні знання при розв'язанні практичних задач.

Оцінка «4» – здобувач вищої освіти знає основний масив теоретичного матеріалу, але або плутається при його поясненні, або застосовує його на практиці з помилками (при розв'язанні практичних задач).

Оцінка «3» (задовільно) – здобувач вищої освіти має лише уривчасті теоретичні знання та розв'язує лише 50 відсотків практичних задач.

Оцінка «2» (незадовільно) – здобувач вищої освіти не орієнтується в теоретичному матеріалі та виконує менше 50 відсотків практичних задач або не може розв'язувати практичні задачі взагалі.

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оці нка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для курсowego екзамену, проекту	для заліку

		(роботи), практики	
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

ПЕРЕЛІК НЕОБХІДНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Liubov Bila-Tiunova, Tetiana Bilous-Osin, Diana Kozachuk, Victoriia Vasylykivska (2019) Participation of civil society in public administration: prospects for international experience implementation in Ukraine, *Humanities & Social Sciences Reviews*, 7(5), 757-764, <https://doi.org/10.18510/hssr.2019.7594>
2. Liubov Bila-Tiunova, Andrey Neugodnikov, Yuliia Danylenko (2019) The problems of public administration in the sphere of healthcare in Ukraine, *International Journal of Applied Exercise Physiology*, 8 (2), 575-582.
3. Tatiana Bilous-Osin, Diana Kozachuk, Victoria Vasylykivska (2019) Ecocatastrophe in Donbass Region and its Effect on the Public Administration Entity. *Ekoloji*, 107, 6007-6011.
4. Tamara Latkovska, Liubov Bila-Tiunova (2019) Political and economic governance: a comparative analysis of eastern European countries and Ukraine, *Baltic journal of economic studies*, 5 (3), pp. 91-98.
5. Аверьянов В.Б. Апарат государственного управления: содержание деятельности и организационные структуры. Киев: Наук. думка, 1990. 117 с.

6. Адміністративне право України : *підручник* / За заг. ред. С. В. Ківалова. О. : Юрид. л-ра, 2003. 896 с.
7. Адміністративне право України. Повний курс : *підручник* / Галуцько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. та ін. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. 446 с.
8. Адміністративне право України в умовах реформування / С. В. Ківалов, Л.Р. Біла-Тіунова, О.В. Бачеріков, К.В.Бондаренко : *навч.посібник*. О. : Фенікс, 2012. 174 с.
9. Алексеев С. С. Общая теория права. Москва: Юрид. лит., 1981. 361 с.
- 10.Бандурка О. М., Тищенко М. М. Адміністративний процес: підручник для ВНЗ. Київ: Літера ЛТД, 2002. 286 с.
- 11.Бахрах Д. Н. Административное право: *учебник*. Москва, 1987. 156 с.
Бахрах Д. Н. Государственная служба в Российской Федерации. Екатеринбург, 1995. 624 с.
- 12.Бедний О. І. Організаційно-правові основи служби в органах місцевого самоврядування в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2003. 19 с.
- 13.Битяк Ю. П., Петришин О. В. Авторський проект Закону України «Про службу в органах та їх апараті». *Вісник Академії правових наук України*. Харків, 1998. № 1. С. 150–169.
- 14.Біла Л. Р. Деякі питання оцінки діяльності державних службовців. *Наукові праці ОНЮА*. Одеса, 2003. № 2. С. 71–79.
- 15.Біла Л. Р. Правовий статус державної посади: поняття і структура. *Південноукраїнський правничий часопис*. Одеса, 2007. № 4. С. 216–219.
- 16.Біла-Тіунова Л. Р. Службова кар'єра в Україні: *монографія*. Одеса: Фенікс, 2011. 540 с.
- 17.Біла-Тіунова Л.Р. Сутнісно-правова характеристика дисциплінарного провадження щодо державних службовців як інститут службового права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2019. № 50. Т. 3. С. 56-61.
- 18.Біла-Тіунова Л.Р. Тестові завдання із дисциплін «Адміністративне право» та «адміністративно-процесуальне право»: *практикум* / Л. Р. БілаТіунова, Є. І. Білокур, Т. І. Білоус-Осінь [та ін.] ; за заг. ред. Л. Р. Білої-Тіунової. Одеса: Фенікс, 2018.
- 19.Біла-Тіунова Л.Р. Особливості матеріальної відповідальності державних службовців: . *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: «Юриспруденція»*. 2019. № 37. С. 64-73.
- 20.Біла-Тіунова Л.Р. Сфера дії Закону «Про державну службу». *Правові новели*. 2019. № 7. С. 84-89.
- 21.Білокур Є. І. Функції державного управління: поняття, особливості, правове регулювання: дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2015. 194 с.
- 22.Бондаренко К.В. До питання розмежування понять «державне управління» та «публічне адміністрування». *Держава та регіони. Серія: Право*. 2018. № 3. С. 80-84.

- 23.Бондаренко К.В. Оновлення поняття «адміністративно-політична сфера» у публічному адмініструванні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. № 3. Т. 1. С. 125-128.
- 24.Бондаренко К.В. Публічне адміністрування національно-безпековою сферою в Україні: теоретичні, правові та організаційні засади : *монографія*. Одеса, Фенікс, 2019. 406 с.
- 25.Васильківська В.В. Сутнісно-правова характеристика обов'язків державного службовця. *Право та державне управління* : зб. наук. праць; Класичний приватний ун-т. 2018. № 1. С. 183–189.
- 26.Васильківська В.В. Теоретико-правова характеристика прав державного службовця. *Jurnalul juridic national: teorie si practica*. 2018. № 1. Р. 179–184.
- 27.Голосніченко І. П. Відносини державної служби та предмет адміністративно-правового регулювання. *Публічне право*. № 1 (21). 2016. С. 12– 20.
- 28.Голоядова Т.О. Розвиток адміністративного судочинства в національному механізмі захисту прав особи на доступ до публічної інформації. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 6. С.74-79.
- 29.Евдокимова Е. Г. Правовой режим законности: теория и история: по материалам межвузовской научно-практической конференции «Правовой режим законности: вопросы теории и истории». Известия Высших учебных заведений. *Правоведение*, 2001. № 5. 262 с.
- 30.Елистратов А. И. Должностное лицо и гражданин: Вопросы административного права. *Правоведение*, 1994. № 4. С. 84–90.
- 31.Залужний В.Г. Адміністративно-правова характеристика поліцейських комісій як суб'єктів оцінювання діяльності поліцейських. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 6. С. 78-83.
- 32.Іванський А.Й. Місцеве самоврядування та захист майнових прав територіальної громади : *монографія*. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2019. 232 с.
- 33.Картузова І. О., Осадчий А. Ю. Теоретичні засади адміністративних процедур. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. Харків, 2007. № 36. С. 225–235.
- 34.Ківалов С. В. Професійні стандарти в морській галузі: історичний розвиток правового регулювання та сучасне оновлення. *Lex Portus*. 2018. № 1. С. 5–20.
- 35.Ківалов С.В. Понятійно-термінологічна характеристика публічного адміністрування. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 6. С. 98-106.
- 36.Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 6.07.2005 р. № 2747-IV. Відомості Верховної Ради України. 2005. № 35–36, № 37. Ст. 446.

37. Козачук Д.А., Басалюк Н.В., Таркін В.П. Зловживання учасниками процесу своїми процесуальними правами в адміністративному судочинстві. *Молодий вчений*. 2018. № 4 (56). С. 685-689.
38. Козырин А.Н. Административное право зарубежных стран: учебное пособие. Москва: СПАРК, 1996. 229 с. 77. Коліушко І. Б. Виконавча влада та проблеми адміністративної реформи в Україні. Київ: Факт, 2002. 260 с.
39. Койчева О.С. Рахункова палата як суб'єкт фінансового контролю щодо діяльності вищих навчальних закладів. *Higher education institutions as a medium for the formation of a new generation of lawyers: scientific and pedagogic internship. Humanities and natural sciences university in Sandomierz*. Sandomierz June 11-15 2018. P. 69-72.
40. Колпаков В.К. Адміністративне право України : підручник / Колпаков В.К., Кузьменко О. В. К., 2003. 544 с.
41. Коломоєць Т.О. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник. К.: Юрінком Інтер, 2011. 576 с
42. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
43. Концепція адміністративної реформи в Україні: затв. Указом Президента України від 22.07.1998 р. № 810/98. URL: <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/810/98/page> (дата звернення: 10.01.2017)
44. Корнута Л.М. Принцип лояльності в державній службі : теоретико-правова характеристика та перспективи розвитку. *Право і суспільство*. 2019. № 1. ч. 1. С. 91–96.
45. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5.04.2001 р. № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст. 131.
46. Лавренова О.І. Притягнення до адміністративної відповідальності осіб за невиконання законних вимог виконавців: правові підстави та порядок притягнення. *Порівняльно-аналітичне право*. 2018. № 1. С. 199-201.
47. Мельник Р.С., Бевзенко В.М. Загальне адміністративне право: навчальний посібник. К.: Ваіте, 2014. 376 с.
48. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права, прийнятий 16.12.1966 р. Генеральною Асамблеєю ООН, ратифікований Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 19.10.1973 р. № 2148-VIII. URL: http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/ru/995_043 (дата звернення: 01.02.2017).
49. Могил С. К. Професійна компетентність державного службовця: сутність, правове регулювання, вимоги. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. Одеса, 2014. Вип. 11 (1). С. 162–165.
50. Негара Р.В. Система принципів проведення конкурсу у державній службі. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. № 1 (22). С. 127-133.

51. Оборотов Ю. М. Верховенство права як шлях до правової гармонії в Україні. *Вісник Національної академії прокуратури України*. Київ, 2008. № 4. С. 5–11.
52. Осадчий А. Ю. Предметна юрисдикція адміністративних судів. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*: збірник наукових статей. Чернівці, 2018. № 3. С. 109–118.
53. Пахомов І. М. Адміністративно-правові питання державної служби в СРСР. Київ: Вид-во Київ. ун-ту, 1971. 128 с.
54. Про адміністративні послуги : Закон України від 06.09.2012 р. URL: www.rada.gov.ua (дата звернення: 15.09.2019).
55. Про вищу освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 37–38. Ст. 2004.
56. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25.03.1992 р. № 2232-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 27. Ст. 385.
57. Про громадянство: Закон України від 18.01.2001 р. № 2235-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13. Ст. 65.
58. Про громадські об'єднання Закон України від 22.03.2012 № 4572-VI 22.07.2018
59. Про державну службу: Закон України від 17.11.2011 р. № 4050-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 26. Ст. 273.
60. Про державну цивільну службу: Закон Латвії від 07.09.2000 р. / Публічна служба. Зарубіжний досвід та пропозиції для України / за заг. ред. В. П. Тимощука, А. М. Школика. Київ: Конус-Ю, 2007. С. 455–466.
61. Про дипломатичну службу: Закон України від 20.09.2001 р. № 2728-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 5. Ст. 29.
62. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.2010 р. № 996. *Офіційний вісник України*. 2010. № 84. Ст. 2945.
63. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700- VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 49. Ст. 2056.
64. Про засади державної мовної політики: Закон України від 03.07.2012 р. № 5029-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 23. Ст. 218.
65. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 р. №393/96- ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 47. Ст. 256.
66. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 07.10.2010 р. URL www.rada.gov.ua (дата звернення: 15.09.2019).
67. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 20.05.1997 р. № 280/97-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 24. Ст. 170.
68. Про молодіжні та дитячі громадські організації **Закон України** від 01.12.1998 № 281-XIV 01.01.2016
69. Про Національне антикорупційне бюро: Закон України від 14.10.2014 р. № 1698-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 47. Ст. 2051.

70. Про національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. №580- VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40-41. Ст. 379.
71. Про політичні партії в Україні URL: www.rada.gov.ua (дата звернення: 15.09.2019). від 18.10.2019
72. Про публічну службу: Закон Литви від 23.04.2002 р. / Публічна служба. Зарубіжний досвід та пропозиції для України / за заг. ред. В. П. Тимощука, А. М. Школика. Київ: Конус-Ю, 2007. С. 427–454.
73. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 07.06.2001 р. № 2493-III. Офіційний вісник України. 2001. № 26. Ст. 1151.
74. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17.03.2011 р. URL: www.rada.gov.ua (дата звернення: 15.09.2019).
75. Про затвердження Методики визначення собівартості платних адміністративних послуг від 27.01.2010 р. : Постанова Кабінету Міністрів України. URL: www.rada.gov.ua (дата звернення: 15.09.2019).
76. Про затвердження плану заходів щодо реформування системи надання адміністративних послуг від 26.10.2011 р.: Розпорядження Кабінету Міністрів України. URL: www.rada.gov.ua (дата звернення: 15.09.2019).
77. Про затвердження Примірного положення про центр надання адміністративних послуг від 20.02.2013 р.: Постанова Кабінету Міністрів України. URL: www.rada.gov.ua (дата звернення: 15.09.2019).
78. Про затвердження Порядку ведення Єдиного державного порталу адміністративних послуг від 3.01.2013 р. : Постанова Кабінету Міністрів України. URL: www.rada.gov.ua (дата звернення: 15.09.2019).
79. Про затвердження Порядку ведення Реєстру адміністративних послуг від 30.01.2013 р. : Постанова Кабінету Міністрів України. URL: www.rada.gov.ua (дата звернення: 15.09.2019).
80. Про затвердження вимог до підготовки технологічної картки адміністративної послуги від 30.01.2013 р. : Постанова Кабінету Міністрів України. URL: www.rada.gov.ua (дата звернення: 15.09.2019).
81. Про свободу совісті та релігійні організації **Закон України** від 23.04.1991 № 987-XII [31.01.2019](http://www.rada.gov.ua)
82. Про схвалення Концепції розвитку системи електронних послуг в Україні від 16.11.2016 р.: Розпорядження Кабінету Міністрів України. URL: www.rada.gov.ua (дата звернення: 15.09.2019).
83. Рабінович П. М. Верховенство права в інтерпретації Конституційного Суду України. *Українське право*. Київ, 2006. № 1 (19). С. 210– 220.
84. Реформа управління персоналом на державній службі в Україні. URL: <http://www.ucs-hrm.org.ua> (дата звернення: 15.09.2019).
85. Реформування державного управління в Україні: проблеми і перспективи / кол. авт.; наук. кер. В. В. Цветков. Київ: Оріяни, 1998. 364 с.
86. Россинский Б. В., Старилов Ю. Н. Административное право: учебник. 4-е изд., пересмотр. и доп. Москва: Норма, 2009. 927 с.

87. Слободянюк М.А. Функціональна характеристика міжнародних неурядових організацій як суб'єктів управління спортом в Україні. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2018. № 3. С. 55-61.
88. Старилов Ю. Н. Служебное право: учебник. Москва: Изд-во БЕК, 1996. 698 с.
89. Старков В. І. Стимулювання виконавської дисципліни у державних службовців: досвід країн ЄС. *Публічне адміністрування: теорія та практика*. 2010. № 1 (3). URL: <http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2010-01/10svidke.pdf> (дата звернення: 03.01.2017).
90. Фоміч Г. В. Адміністративні процедури у публічній службі України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2010. 20 с.
91. Хамходера О. П. Адміністративно-правовий статус інспекції як центрального органу виконавчої влади: Одеса, 2014. 270 с.
92. Хамходера О.П. Запобігання корупційним проявам у публічній службі. *Адміністративне право України: Підручник* / Галуцько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. та ін. Видання друге. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. С. 313-344.
93. Чердинцев Ю.Г. Правові засади режиму секретності в Україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2018. № 6. С. 83-88.
94. Шайгородський Ю. Ж., Андрійчук Т. С., Дідух А. Я. Влада і суспільство: діалог через громадські ради: *монографія*. Київ: ПАЛИВОДА А.В., 2011. 148 с.
95. Шаповал В. М. Сучасний конституціоналізм: *монографія*. Київ: Юридична фірма «Салком», 2005. 80 с.
96. Шевченко С. О. Оцінювання діяльності державних службовців: теоретичні та практичні підходи, досвід. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2015. № 4. С. 255–265.
97. Шкарпицька В. К. Адміністративна відповідальність військовослужбовців в Україні. *Молодий вчений*. 2018. № 6. С. 289-295.
98. Школик А. М. Порівняльне адміністративне право: *навч. посіб.* для юрид. фак-ів та фак-ів міжнар. відносин. Львів: ЗУКЦ, 2007. 308 с.

ДОДАТОК 1.
Тестові завдання

Що є характерною рисою нагляду?

- A) не передбачає втручання в оперативну самостійність перевіряемого
- B) здійснюється щодо суб'єктів, які організаційно підпорядковані перевіряючому
- C) за результатами нагляду допускається застосування адміністративних та дисциплінарних заходів впливу
- D) у процесі нагляду перевіряється правомірність усіх аспектів діяльності суб'єкта, а не дотримання спеціальних норм чи правил

Хто НЕ здійснює загальний адміністративний нагляд?

- A) адміністративний суд
- B) Національна поліція
- C) Державна фіскальна служба
- D) Державна інспекція України з питань захисту прав споживачів

Чим адміністративний нагляд відрізняється від судового та прокурорського нагляду?

- A) є способом забезпечення законності
- B) здійснюється спеціально уповноваженим суб'єктами
- C) пов'язаний із застосуванням адміністративного примусу
- D) здійснюється адміністративними судами

Що є підставою для встановлення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі?

- A) протокол про адміністративне правопорушення
- B) вирок суду
- C) подання прокурора
- D) рішення органів Національної поліції

На який термін встановлюється адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі?

- A) від 1 року до 2 років
- B) до 1 року
- C) до 3 років
- D) від 3 років до 5 років

Зміст якого принципу адміністративного права складає можливість суб'єкта публічної адміністрації на власний розсуд визначати повністю або частково зміст рішення або вибрати один із декількох варіантів прийняття рішень?

- A) законності
- B) юридичної визначеності
- C) заборони свавілля та зловживання дискреційними повноваженнями
- D) заборони дискримінації

Якими нормативно-правовими актами регулюється здійснення адміністративного судочинства?

- A) Конституцією України, Кодексом України про адміністративні правопорушення, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України
- B) Конституцією України, Цивільним процесуальним кодексом України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України
- C) Конституцією України, Кодексом адміністративного судочинства України та міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України
- D) Конституцією України, Адміністративно-процесуальним кодексом України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України

Як чинне законодавство визначає поняття адміністративної справи?

- A) справа, що розглядається в за участю суб'єкта владних повноважень в судовому та позасудовому порядку
- B) публічно-правовий спір, переданий на розгляд судів загальної юрисдикції
- C) переданий на вирішення адміністративного суду публічно-правовий спір
- D) справа за зверненням суб'єкта владних повноважень яка містить ознаки публічно-правового спору

Яка із наведених ознак, згідно з Кодексом адміністративного судочинства України, НЕ є ознакою публічно-правового спору?

- A) хоча б одна сторона є суб'єктом законотворчого процесу, і спір виник у зв'язку із порушенням її прав у такому процесі з боку представників виконавчої або судової влади, або інших осіб
- B) хоча б одна сторона надає адміністративні послуги на підставі законодавства, яке уповноважує або зобов'язує надавати такі послуги виключно суб'єкта владних повноважень, і спір виник у зв'язку із наданням або ненаданням такою стороною зазначених послуг
- C) хоча б одна сторона є суб'єктом виборчого процесу або процесу референдуму і спір виник у зв'язку із порушенням її прав у такому процесі з боку суб'єкта владних повноважень або іншої особи
- D) хоча б одна сторона здійснює публічно-владні управлінські функції і спір виник у зв'язку із виконанням або невиконанням такою стороною зазначених функцій

Що з перерахованого відноситься до вимог організаційно-технічного характеру, яким має відповідати нормативний акт публічної адміністрації?

- A) відповідність нормативного акта положенням Конституції України, законам і нормативно-правовим актам вищої юридичної сили
- B) видання нормативного акта уповноваженим на це органом, посадовою особою у межах їх компетенції
- C) наявність в нормативному акті усіх необхідних реквізитів
- D) відповідність нормативного акта меті, приписам і вимогам законодавчого акта, на виконання якого його видано

Чи можуть нормативно-правові акти деяких органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування містити норми права, але не входити до системи адміністративного законодавства?

- A) Так, можуть
- B) Ні, не можуть
- C) Норми права можуть містити лише нормативно-правові акти деяких органів виконавчої влади
- D) Норми права можуть містити лише нормативно-правові акти органів місцевого самоврядування

Який принцип сприяє формуванню України як держави рівних можливостей?

- A) Принцип рівності перед законом
- B) Принцип законності
- C) Принцип доступу до правосуддя
- D) Принцип вищості закону

Який принцип адміністративного права прямо не зафіксований у Конституції України, однак впливає зі змісту її положень?

- A) Принцип доступу до правосуддя
- B) Принцип ієрархічної вищості закону
- C) Принцип рівності перед законом
- D) Принцип поділу влади